

SURİYE SAVAŞININ GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİNDEKİ DIŞ TİCARETE ETKİSİ

Esat ATALAY

Arş. Gör., Batman Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü
esat.atalay@batman.edu.tr

Cüneyt ÇATUK

Dr., Cuneytcatak@hotmail.com
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-9843-7037

Kadir AYDIN

Arş. Gör. Dr., Adıyaman Üniversitesi İİBF Kamu Yönetim Bölümü
kaydin@adiyaman.edu.tr
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-2437-8118

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Suriye'deki iç savaşın Güneydoğu Anadolu Bölgesinde dış ticarete etkisini analiz etmektir.

Yöntem: Çalışmada Türkiye İstatistik Kurumundan alınan, 2006-2018 yılları arasında kapsayan ihracat verileri-ürün bazında ihracat verilerinin analizi yapılmıştır.

Bulgular ve Sonuç: Türkiye'nin Suriye olan ihracatı savaş sonrası düşüş gösterirken Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde (GAB) tersi bir tablo sergilediği gözlemlenmiştir. 2006 yılında 69.914.704 \$ olan ihracat rakamı 2011 savaş dönemine kadar 190.331.623 \$ ulaştığı tespit edilmiştir.

Savaş sonrası dönemde GAB en fazla ihracatı 2015 yılında 539.532.739 \$ ile rekor bir düzeyle yaptığı istatistiksel olarak gözlemlenmiş olup, 2018 yılında ise yapılan ihracat 549.994.634 \$ olarak tespit edilmiştir. Türkiye'nin ihracatı düşerken GAB ihracatın artmasının en önemli nedenleri, sınıra yakın olmasından dolayı sağladığı lojistik avantajı ve savaş sonrası temel ihtiyaç ürünlerine olan talebin artması ve GAB artan bu talebi karşılayabilecek altyapıya sahip olmasıdır.

Anahtar Kelime: Dış Ticaret, İç Savaş, İhracat

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to analyze the effect of the civil war in Syria on foreign trade in the Southeastern Anatolia Region.

Methods: In this study, the Agency received from Turkey to statistics, export data covering the period of 2006-2018 years-product was analyzed on the basis of export data.

Results and Conclusion: Turkey, Syria post-war decline in exports showed that Southeast Anatolia (GAB), the opposite has been observed to exhibit a table. The export figure, which was \$ 69,914,704 in 2006, was found to reach \$ 190,331,623 until the 2011 war period. In the post-war period, GAB was the highest in exports in 2015 with a record level of \$ 539,532,739, in 2018, exports were determined as 549,994,634 \$. The most important reasons for the increase in the GAB exports, the demand for basic needs items after logistical

advantages and battle it provides due to its proximity to the border increased and increased GAB is that it has the infrastructure to meet that demand.

Keyword wods: Foreign Trade, Civil War, Export

Giriş

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaşın günümüze kadar devam etmesi toplum ve endüstri üzerindeki tahribatını farklı açılardan analiz etmek mümkündür.

Konuyla ilgili literatür araştırmasında göç alan ülkeler ile göçmenlerin ülkeleri arasında ticareti bağının devam ettiğini göstermektedir (Genç M.,Gheasi M.,Nijkamp P.,Poot j., 2011: 20), (Peri G., Requenna F., 2009). Göçmenler yeni şirketler kurarak ülkeleriyle olan ticareti devam ettirmektedir. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin (2018) hazırladığı raporda son 7 yılda 7 bin 243 şirketi açtığı tespit edilmiştir. Raporda ki bir başka sonuç ise açılan şirketler en çok Toptan Ticaret sektöründe faaliyet gösterdikleridir. Nedeni ise, ticaret maliyetlerinin düşmesi olarak açıklanmaktadır. Ticaret yapılacak olan ülkenin pazar yapısı, talepleri, satın alma gücü, tüketim alışkanları ve dil ve iletişim kurulması konusunda, göçmenlerin ülkelerinin pazar yapısını iyi bildiklerinden dolayı maliyet konusunda avantaj yaratabilmektedir. İleriki bölümlerden anlaşılacağı üzere Suriye’ye temel ihtiyaç ürünlerinin ihracatının savaş sonrası artışı gözlemlenmiştir.

Türkiye’nin Suriye ile 2007 yılına kadar yaptığı bir çok ticari anlaşmanın olumlu sonuçlarının dış ticaret verilerine yansıdığı gözlemlenirken, Savaş sonrası ikili ilişkilerde yaşanan gerilim yakalanan bu ivmenin olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir.

GAB ise lojistik avantajı ve savaş sonrası temel ihtiyaç ürünlerine artan talebi karşılayacak altyapıya sahip olmasından dolayı Türkiye dış ticaretinin tersine olumlu yönde etki ettiği gözlemlenmiştir.

Savaş Öncesi Türkiye-Suriye Ticari İlişkileri ve Serbest Ticaret Anlaşması

Türkiye Suriye ile deniz ve kara yoluyla ulaşımın sağlanabileceği iki komşu ülkedir. Geçmişten bugüne sahip olunan tarihi bağ ve coğrafi yakınlık, ticaretin gelişmesinde ki en büyük etkilerden biridir. Mevcut ticaret hacminin artırılması ve yapılacak işlemlerin kolaylaştırılması için ilk kez 17.09.1976 yılında anlaşma imzalanmıştır. Bu tarihten itibaren 06.01.2004 tarihinde Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi anlaşması ve Yatırımların Karşılıklı Teşviki Ve Korunması Anlaşması, 22.12.2004 yılında ise Serbest Ticaret Anlaşmasıdır (DTM, 2008: 3). 1 Ocak 2007 tarihinde iki ülke arasında Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık anlaşması imzalanmış bu sayede ekonomik işbirliğinin artırılması, kısıtlamaların kaldırılması ve uygun rekabet koşullarının sağlanması amaçlanmıştır (DTM, www.dtm.gov.tr, E.T:06.01.2019). Serbest Ticaret Anlaşmasından sonra iki ülke arasında bulunan vergiler sıfırlanmıştır.

Anlaşmanın ikinci kısmında ise serbest dolaşım hakkında kararlar yer almaktadır. Belirtilen tarihten itibaren Suriye ürünlerinin Türkiye tarafından ithalatında vergi kaldırılmıştır. Türkiye menşeli sanayi ürünlerinin bir kısmının (%1, %1,5, %1,7, %3 ve %3,5 gümrük vergisine tabi mallar) Suriye’ye girişinde alınması gereken gümrük vergileri Anlaşma yürürlüğe girdikten hemen sonra sıfırlanmıştır. %5 ve %7 oranında gümrük vergisine tabi mallar ise Anlaşmanın yürürlüğe girmesini izleyen üç yıl içinde; %10, %11,75 ve %14,5 oranında gümrük vergisine tabi mallar ise Anlaşmanın yürürlüğe girmesini izleyen altı yıl içinde; %20 ve %23,5 oranında gümrük vergisine tabi mallar ise Anlaşmanın yürürlüğe girmesini izleyen dokuz yıl içinde;

%29, %35 ve %47 gümrük vergisine tabi olan mallar ise on iki yıl içinde kademeli olarak sıfırlanması amaçlanmıştır (Türkiye-Suriye Serbest Ticaret Anlaşması, Madde 3). Serbest ticaret anlaşmalarında tartışma konusu olan en önemli konu ikili ticarete kullanılacak menşe kurallarıdır. Bu anlamda Türkiye-Suriye ticaretinde tatbik edilecek menşe kuralları bir protokolle düzenlenmiş olup ikili ticarete, Pan-Avrupa-Akdeniz Menşe Kümüldasyonu sistemi kapsamındaki uyumlaştırılmış menşe kuralları tatbik edilecektir (Akal, 2008, s.287).

İki ülke arasında yapılan ticaretin artırılması için yapılan bir diğer girişim ise, kurulan sınır ticaret merkezleridir. Söz konusu merkezler Türkiye’de Akkoyunlu ve Kilis Suriye’de ise Ain El Souddeh ve Bab El Salameh noktalarında kurulacaktır (DEİK, 2010, s.16). Hâlihazırda Türkiye tek taraflı olarak sağladığı tavizlerle Suriye ile Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis ve Hatay illerinde sınır ticareti yapılmasına izin vermektedir.

Tüik dış ticaret verileri incelendiği zaman özellikle 2007 sonrasında yapılan Serbest Ticaret anlaşması sonrası dış ticaret hacminin 2008 yılında bir önceki yıla göre %37 arttığını Dış ticaret dengesinin ise bir önceki yıla göre %47 arttığını görmekteyiz. 2009 yılında ise ticaret hacminin bir önceki yıla göre %14 arttığını ihracatın ithalatı karşılama oranının ise %86 arttığını gözlemlemekteyiz. 2009 ve 2010 yılında dış ticaret hacminin arttığını 2011 ve 2012 savaş sonrası yakalan yükseliş trendinin kaybolduğunu gözlemlemekteyiz (Tablo:1)

Tablo:1 Türkiye ve Suriye Arasındaki Dış Ticaret Hacmi

Yıl	İhracat Dolar	İthalat Dolar	Dış Ticaret Hacmi	Dış Ticaret Dengesi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
	(x)	(y)	(x+m)	(x-m)	(x/m)*100
2006	609.417.000	187.249.765	796.666.765	422.167.235	325,46
2007	797.765.944	259.282.472	1.057.048.416	538.483.472	307,68
2008	1.115.012.521	323.697.386	1.438.709.907	791.315.135	344,46
2009	1.421.636.808	221.453.649	1.643.090.457	1.200.183.159	641,96
2010	1.844.604.582	452.493.426	2.297.098.008	1.392.111.156	407,65
2011	1.609.861.216	336.646.450	1.946.507.666	1.273.214.766	478,21
2012	497.960.228	67.448.462	565.408.690	430.511.766	738,28

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (www.tuik.gov.tr, E.T:09.02.2019)

Savaş Sonrası Türkiye-Suriye Ticari İlişkileri

Yönetim karşısındaki protestoların 2011 yılında Suriye’de başlamasıyla, yönetim güç kullanıp bastırmasıyla uluslararası bir tepki oluşturdu. Siyasi ve ekonomik anlamda tepki gösteren AB ve ABD’nin dışında Türkiye ve Arap Birliği de bazı yaptırımlar uygulamıştır.

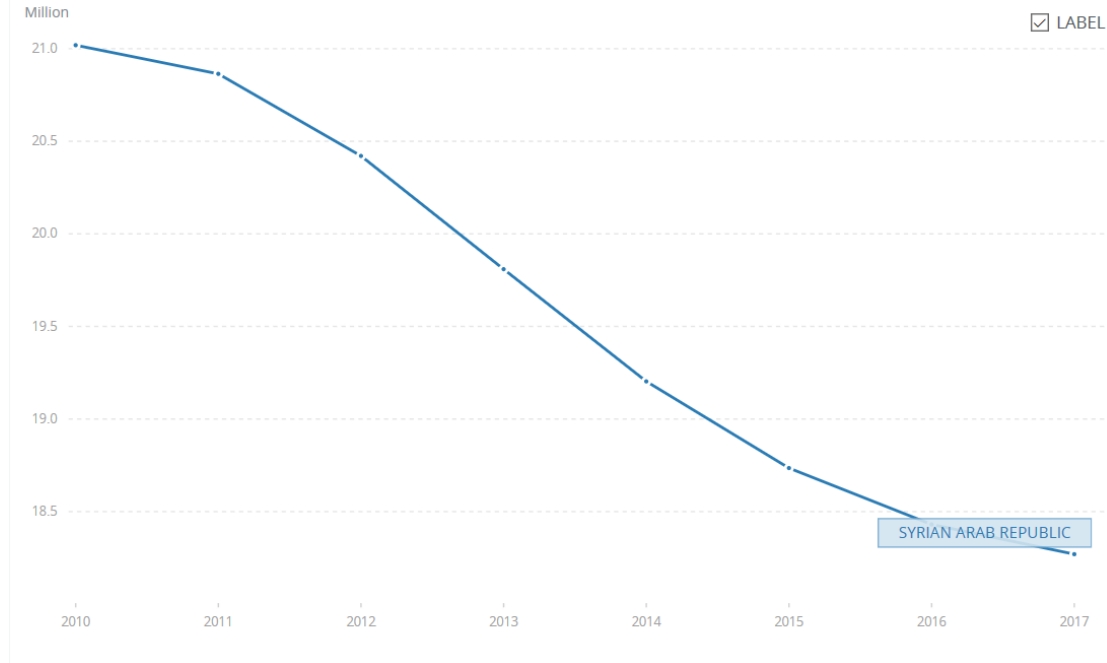
Türkiye;

- Suriye yönetimiyle kredi bağlarının, [L]_[SEP]
- Suriye Merkez Bankasıyla ilişkilerin, [L]_[SEP]
- Ticaret Bankasıyla muamelelerin, [L]_[SEP]
- Eximbank kredi anlaşmasının (altyapı projeleri için finansmanı için imzalanan) [L]_[SEP] durdurulması, [L]_[SEP]
- Türkiye’deki finansal varlık ve mallarının askıya alınması gibi ekonomik hükümler alınmıştır. [L]_[SEP]

Suriye de bunlara karşılık Türkiye ile arasında bazı ekonomik kararlar almıştır. Suriye’den geçerken ek bir gümrük harcının ödenmesi ve Serbest Ticaret Anlaşması’nın dondurulması bunlardan bazılarıdır.

Dünya bankası verilene göre Suriye'nin nüfusu Mart 2011' de iç savaştan sonra hızlıca 21 milyondan 18,5 milyona kadar düşmüştür (Dünya Bankası, 2019). Ancak uydulardan sağlanan elektrik tüketimi bazlı gece ışıkları fotoğraflarından elde edilen veriler dikkate alındığında, nüfustaki azalmanın tahmin edilenden çok daha fazla olabileceği anlaşılmaktadır (Başhıhos, Özpinar, Taşöz, 2015:1).

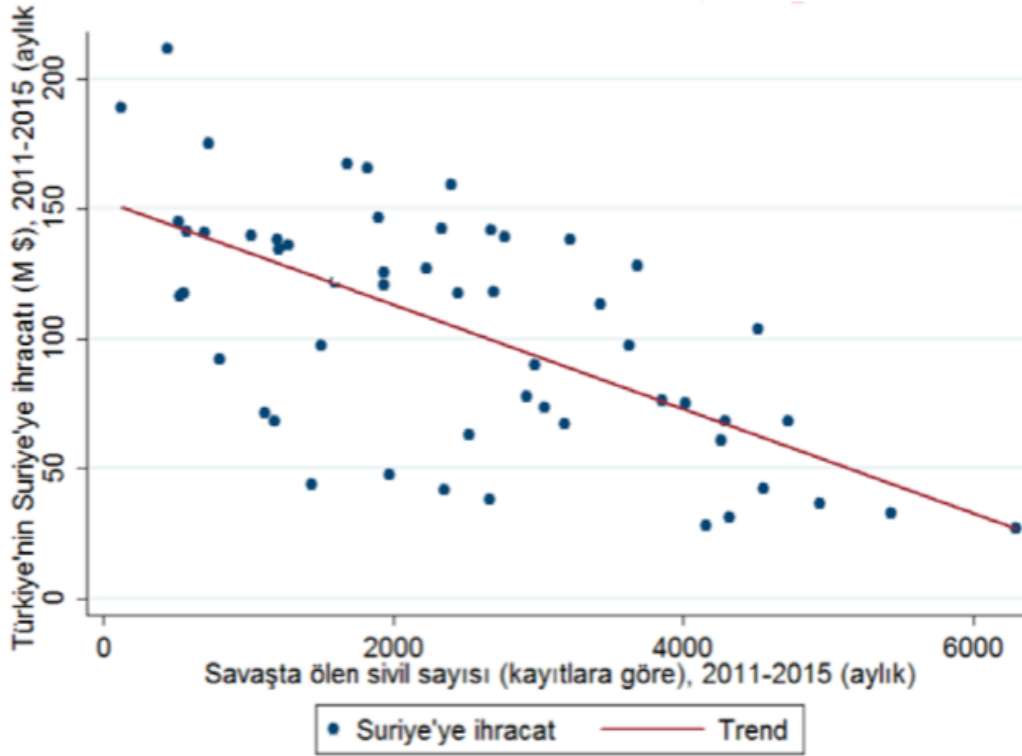
Tablo: 2 Suriye Nüfusu

Kaynak: Dünya Bankası (<https://data.worldbank.org>, E.T.02.02.2019)

Veriler, savaşla birlikte 6,1 milyon kişinin evini kaybettiğini ve 5,6 milyon kişinin ülkeyi terk ettiğini göstermektedir (UNHCR; 2018). Daha önce yaşadıkları ve barındıkları yeri terkeden kişilerin ülke geneline dağılık olarak yayıldığını göstermektedir (UNHCR: 2014). Yaşanan bu göç temel ihtiyaçların karşılanmasını sağlayacak iş gücünün ve ekonomik potansiyelin ve aynı zamanda küçük pazarların dahil yok olma olasılığını artırmaktadır. Üretimin durduğu bir ortamda sivil ölümlerinin artması tüketim talebini negatif yönde etkilemektedir. Şekil 1. Sivil ölümlerle birlikte Suriye'nin talep ettiği mal ve hizmet miktarı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonuca varılmıştır.

Şekil 1: Ölen sivil sayısı ile tüketim talebi arasındaki ilişki, 2011-2015 (aylık)

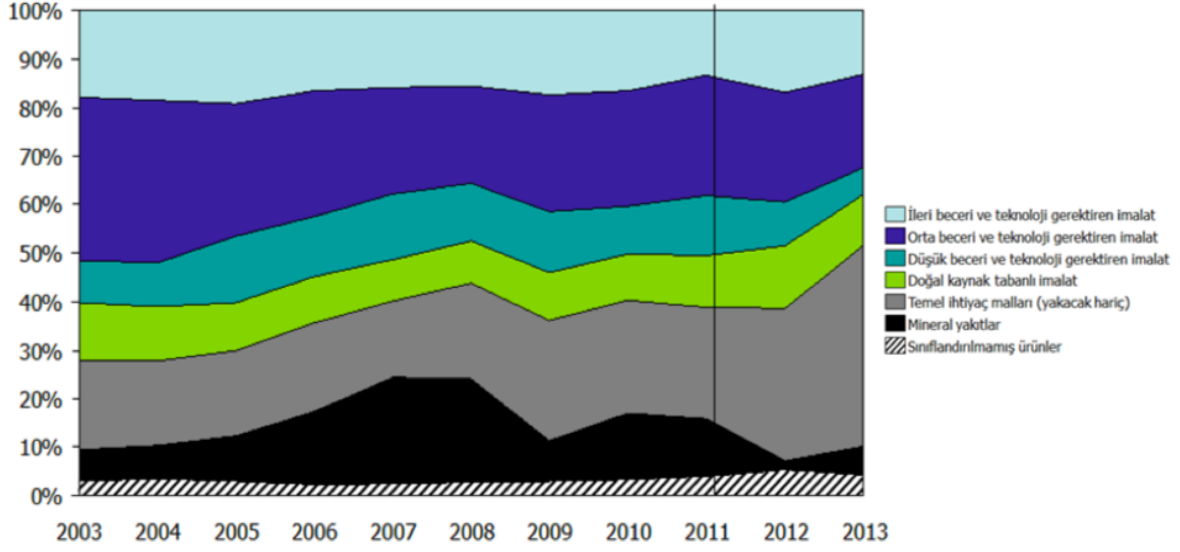
Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri; <http://www.iam Syria.org/daily-death-toll.html>

2003 yılında Suriye'nin ithal ettiği ürünler incelendiği zaman, orta beceri ve teknoloji gerektiren ürünlerin daha çok ithal ettiği gözlemlenmektedir (Başlıhos, Özpınar, Taşöz, 2015:3) İthal edilen ürünler içerisinde teknoloji ağırlıklı ürünler 2011 yılına kadar aynı kalmıştır (Başlıhos, Özpınar, Taşöz, 2015:3) İç savaşın başlamasıyla birlikte temel tüketim mallarının diğer tüketim mallarına nazaran daha hızlı yükseldiği gözlemlenmektedir. Şekil 2'de görüleceği üzere iç savaşın başlamasından sonra ise temel tüketim mallarına olan talebin, farklı nitelikteki imalat ürünlerine olan talepten daha hızlı arttığı görülmektedir. 2003-2013 döneminde Suriye'nin toplam ithalatı değişmemekle birlikte, 2013 yılında temel ihtiyaç mallarının toplam ithalattaki payı 2003'e kıyasla neredeyse iki katına çıkarak %40 seviyesine yaklaşmıştır. Dış talepteki orta ve ileri teknoloji imalat ürünlerinin payı ise değişmemiştir. Öte yandan düşük teknoloji gerektiren imalat ürünleri ve (doğal) kaynak tabanlı ürünlerin (birincil ürün) talebinde daralma yaşanmıştır (Başlıhos, Özpınar, Taşöz, 2015:1)

Suriye'de özellikle savaşın yoğun hissedildiği bölgelerde temel tüketim maddeleri daha çok ithal edildiği gözlemlenmektedir. Türkiye'de ithalat edilen ürünlerde bir değişiklik olmuş mudur? Suriye yıllara göre Türkiye'den hangi ürünleri ithal etmiştir.

İleri teknoloji ürünleri dışarıda bıraktığımızda, 2011 yılına kadar Suriye'nin Türkiye'den talep ettiği mal gruplarının teknolojik seviyelerine göre neredeyse eşit dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır. 2008 yılından sonra ise Suriye'nin ileri ve orta teknoloji imalat ürünlerine olan talebinin daraldığı, düşük teknoloji ürünlere ve kaynak tabanlı üretim mallarına olan talebinin ise görece daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak Türkiye ile Suriye arasındaki ticaret paterni, iç savaşın başlamasından sonra değişmiştir (Şekil 2)

Şekil 2: Suriye'nin dışarıdan talep ettiği mal grupları

Kaynak: BACI Veri Tabanı, UNCTAD, Basu Rajan (2011)*⁸; TEPAV hesaplamaları

Savaş öncesi ve sonrası yaşanan değişiklikleri gözlemlemek için 2003-2013 yılı arasında veriler kullanılırken, aşağıda son üç yılın Suriye'nin ithalat ettiği ürün kalemleri belirtilmiştir. Son üç yılda da temel ihtiyaç maddelerinin ilk iki sırada olduğu gözlemlenmiştir.

Suriye'nin İthalatında Başlıca Ürünler (1.000 Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2015*	2016*	2017*
	TOPLAM İTHALAT	5 315 956	4 774 608	4 826 339
1701	Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	137 066	196 775	184 455
1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	141 601	128 777	120 470
8703	Binek otomobilleri ve esas itibarıyla insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (yarış arabaları dahil)	99 669	124 563	99 895
2402	Tütün/tütün yerine geçen maddelerden purolar, sigarillolar ve sigaralar	67 888	78 857	90 248
1101	Buğday unu/mahlut unu	102 101	107 716	80 386

Kaynak: ITC Trademap

<https://www.trademap.org/Index.aspx?AspxAutoDetectCookieSupport=1> E.T. 10.02.2019

(Yansıtılmış Veriler – Suriye'nin dış ticaret verileri kendi verileri olmayıp, ticaret yaptığı ülkelerden alınan istatistiklerden derlenen verilerdir.)

2011 yılında ki Türkiye'nin Suriye'ye olan dış ticareti karşılama oranı %478 iken, 2012 yılında bu rakam %738, 2013 yılında %1206, 2014 yılında %1559, 2015 yılında %2955, 2016 yılında %2021, 2017 yılında ise %1931, 2018 yılında ise bu rakam %1939 olarak tespit edilmiştir. Türkiye'nin cari fazla vermesinin en büyük nedenlerinden bir tanesi Suriye'de yaşanan iç savaşın endüstri olarak bir çok sektörün faaliyet gösterememesi, zarar görmesi ve bundan dolayı artan iç talebin karşılanması için daha fazla ihracat yapılırken, endüstri alt yapısının ortadan kalkmasından dolayı ithalatının azalmasıdır.

Tablo:1 Türkiye ve Suriye Arasındaki Dış Ticaret Hacmi

Yıl	İhracat Dolar	İthalat Dolar	Dış Ticaret Hacmi	Dış Ticaret Dengesi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
	(x)	(y)	(x+m)	(x-m)	(x/m)*100
2011	1.609.861.216	336.646.450	1.946.507.666	1.273.214.766	478,21
2012	497.960.228	67.448.462	565.408.690	430.511.766	738,28
2013	1.024.473.298	84.909.318	1.109.382.616	939.563.980	1206,55
2014	1.800.962.479	115.498.978	1.916.461.457	1.685.463.501	1559,29
2015	1.522.031.769	51.506.053	1.573.537.822	1.470.525.716	2955,05
2016	1.321.981.350	65.388.846	1.387.370.196	1.256.592.504	2021,72
2017	1.363.165.167	70.560.814	1.433.725.981	1.292.604.353	1931,90
2018	1.345.943.792	69.388.867	1.415.332.659	1.276.554.925	1939,71

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (www.tuik.gov.tr, E.T:09.02.2019)

Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Suriye İhracatı

Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Suriye olan ihracat rakamları incelendiği zaman, 2007 yılında yapılan serbest ticaret anlaşması sonrasında 2011 yılına kadar hızla arttığı 2012 girerken savaşın etkisiyle bu rakamların hızla düştüğü gözlemlenmiştir.

Savaş sonrasında Suriye de yaşanan göç, ülke sanayi yapısının özellikle savaşın olduğu bölgelerde faaliyet gösterememesi, ithalat rakamlarının hızla artmasına neden olmuştur. İlk bölümde analiz edildiği üzere, Ülkenin Savaş öncesi teknoloji ağırlıklı ürünler ithal ederken savaş sonrası temel ihtiyaç maddelerini ithal ettiği gözlemlenmiştir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki firmaların Suriye yakın olmasından dolayı sağladıkları lojistik avantajı ile birlikte, yıllardır Irak'taki bir çok temel ihtiyaç maddelerini karşılayan bölge olduğundan dolayı, bu sektörde uzmanlaşmayla birlikte mevcut kapasiteleri veya artırarak Suriye talebini karşılayarak ihracat rakamlarına artmasına neden olmuştur.

Yukarıda belirtilen nedenler sonucunda 2012 savaşın etkisi sonrasında Güneydoğu Anadolu bölgesinin(GAİB) Suriye ihracatı hızlı bir şekilde artmıştır. İhracat rakamları 2013 yılında bir önceki yıla göre %566 gibi çok büyük bir rakamla artarken aynı yıl GAİB'in Türkiye'nin Suriye'ye gönderdiği ihracat rakamlar içerisinde ki payı bir önceki yıla göre %12,6'dan %34,5 rakamına ulaşmıştır. 2014 yılında bir önceki yıla göre GAİB'in ihracat rakamları %132 artarken, Türkiye ihracatındaki payı %25,9 olarak tespit edilmiştir. Savaş sonrasında yaşanan ihracat artışı 2015 yılında da devam ederken bir önceki yıla göre ihracat rakamlarının %116 artığı, Türkiye ihracatındaki payının ise %35,4 olduğu gözlemlenmiştir. 2016 yılında, Suriye'de büyük bir oyuncu olan Rusya uçağının düşürülmesi ve diğer dış politikada yaşanan sorunlardan dolayı Türkiye'nin Suriye'ye olan ihracatı azalmıştır. TÜİK rakamlarına göre 2016 yılında bir önceki yıla göre ihracat %26 azalırken, GAİB'in Türkiye ihracatında %10 luk bir düşüş göstermiş ve %32,3 olduğu tespit edilmiştir. 2017 ve 2018 yılları rakamları dış politikada yaşanan olumlu gelişmeler sonucunda arttığı tespit edilmiş, 2018 yılında GAİB'in Türkiye ihracatındaki payının %40'a kadar ulaştığı tespit edilmiştir.

Tablo:3 Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Suriye ihracatı

Tarih	İhracat Rakamları	Bir Önceki yıla göre artış	Türkiye ihracatındaki payı
2006	\$69.914.704,18		11,5
2007	\$77.979.494,41	112%	9,8
2008	\$164.970.020,00	212%	14,8
2009	\$178.577.101,63	108%	12,6
2010	\$223.980.924,37	125%	12,1
2011	\$190.331.623,00	85%	11,8
2012	\$62.556.883,00	33%	12,6
2013	\$353.794.853,00	566%	34,5
2014	\$466.968.879,00	132%	25,9
2015	\$539.532.739,00	116%	35,4
2016	\$426.939.547,12	79%	32,3
2017	\$467.158.937,00	109%	34,3
2018	\$549.994.634,00	118%	40,9

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (www.tuik.gov.tr, E.T:09.02.2019)

Tablo:4'deki GAİB'teki ihracatın sektörel dağılımına bakıldığı zaman ilk sırada Sanayi ürünleri ikinci sırada ise tarım ürünleri bulunmaktadır. Sanayi ürünlerinden kasıt, Tarıma dayalı işlenmiş ürünler, Hayvansal Ürünler, Ağaç ve Ormanları vb. Ürünleri kapsarken, Tarım ürünleri ise bitkisel ve hayvansal ürünleri kapsamaktadır. Türkiye'nin Suriye ile yaptığı serbest ticaret anlaşması sayesinde 2006-2011 yıllarına kadar Tarım Sektörü bir diğer değişle temel ihtiyaçların ihracatında GAİB'in öneme sahip olduğu 2006 yılında yapılan 594.379.954 \$ ihracatın 2011 yılında 2.372.235 \$ ulaşmasıyla da istatistiksel olarak gözlemlenmiştir. 2011 yılında iç savaşın başlamasıyla temel ihtiyaç maddelerine olan talebin arttığı gözlemlenmiştir. 2011 yılında ki ihracat rakamı 2.372.235 \$ iken 2015 yılına gelindiğinde 2.897.014 \$ ulaşmıştır. 2016 ve 2017 yılında Türkiye'nin dış politikada yaşadığı problemlerden dolayı, ihracattaki artış trendinin devam etmediği, 2018 yılında ise ihracatın tekrar yükseldiği gözlemlenmiştir. Sanayi sektöründeki ihracat rakamları incelendiği zaman, 2006 1.641.172.617 \$ olan ihracat rakamı, 2011 savaş sürecine kadar 4.567.101.166 \$ kadar büyük bir ivme kazandığı, savaş sürecinde Suriye'nin sanayi yapısında yaşanan sorunlardan dolayı ihracat rakamlarının 2016 yılına kadar artarak devam ettiği gözlemlenmiştir. 2016 yılında daha önce bahsedilen nedenlerden dolayı ihracat rakamlarının \$4.807.624.944,00 düştüğü, 2018 yılına gelindiğinde bu rakamın \$5.377.243.207 ulaştığı gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, İç savaş öncesi Suriye ile yapılan ikili anlaşmalar GAİB ihracatında büyük ivme kazandırdığı, savaş sonrası Suriye sanayisinde yaşanan sorunlardan dolayı ihracat artışının devam ettiği 2016 yılında ise dış politikada yaşanan sorunlardan dolayı bu ivmenin yavaşladığı 2017 ve 2018 yılında ihracat artış hızının yavaşlamasına rağmen arttığı gözlemlenmiştir.

Tablo:4 GAİB’in Sektörel İhracat Rakamları

	Tarım Sektöründeki İhracat	Tarım Sektörünün Bir önceki yıla göre değişimi	Sanayi Sektöründeki İhracat	Tarım Sektörünün Bir önceki yıla göre değişimi	Toplam	Toplam İhracat rakamının Bir Önceki Yıla göre değişim
2006	\$594.379.594,37		\$1.641.172.617,00		\$2.235.552.571,00	
2007	\$754.050.169,00	127%	\$2.082.101.257,00	127%	\$2.836.151.427,27	127%
2008	\$1.280.290.508,00	170%	\$2.606.567.111,00	125%	\$3.886.857.620,70	137%
2009	\$1.186.991.382,00	93%	\$2.654.168.979,00	102%	\$3.841.160.361,93	99%
2010	\$1.477.887.498,00	125%	\$3.630.420.274,00	137%	\$5.108.307.773,25	133%
2011	\$2.372.235.362,00	161%	\$4.567.101.166,00	126%	\$6.939.336.529,61	136%
2012	\$2.869.960.939,00	121%	\$5.191.018.157,00	114%	\$8.060.979.097,21	116%
2013	\$3.264.989.004,00	114%	\$5.919.713.651,00	114%	\$9.184.702.656,14	114%
2014	\$2.957.590.459,00	91%	\$5.922.312.934,00	100%	\$8.879.903.393,91	97%
2015	\$2.897.014.127,00	98%	\$5.417.916.480,00	91%	\$8.314.930.607,98	94%
2016	\$2.861.050.296,00	99%	\$4.807.624.944,00	89%	\$7.668.675.240,99	92%
2017	\$2.862.705.395,00	100%	\$5.119.190.608,00	106%	\$7.981.896.004,00	104%
2018	\$3.021.817.227,00	106%	\$5.377.243.207,00	105%	\$8.399.060.435,06	105%

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (www.tuik.gov.tr, E.T:09.02.2019)

Sonuç

Suriye ve Türkiye arasında dış ticaret ile ilgili yapılan araştırma sonucunda, 2007 ve öncesinde yapılan ikili anlaşmaların dış ticaretin gelişmesinde büyük öneme sahip olduğu, 2006 yılında 799.666.765 \$ olan dış ticaret hacminin 2011 Suriye’de ki iç savaş tarihine kadar 1.946.507.666 \$ kadar ulaştığı, istatistiksel olarak tespit edilmiştir. Savaş öncesi Türkiye’nin ihracat rakamları incelendiği zaman, 2006 yılında 609.417.00 \$ olduğu, 2011 yılında ise 1.609.861.216 \$ ulaştığı gözlemlenmiştir. 2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaş, ve savaş sonrası iki ülke arasında yaşanan sorunlar dış ticaret ilişkisine olumsuz olarak yansdığı tespit edilmiştir. 2011 yılında 1.946.507.666 \$ olan dış ticaret hacmi yıllara göre düşüş gösterdikten sonra 2014 yılında 1.916.461.457 \$ seviyesine kadar ulaşan savaş öncesi dış ticaret hacmine yaklaşmıştır. 2016 ve 2017 yıllarında Rusya ile yaşanan politik sorunlar Suriye dış ticaretinde olumsuz olarak yansdığı istatistiksel olarak da tespit edilmiştir. Türkiye’nin ihracat rakamları incelendiği zaman, 2014 yılında 1.800.962.479 \$ kadar ulaşarak savaş öncesi yapılan ihracat rakamlarına ulaşmıştır. 2018 yılında ise yapılan toplam ihracat 1.345.943.792 \$ seviyesine ulaştığı gözlemlenmiştir.

Türkiye’nin Suriye olan ihracatı savaş sonrası düşüş gösterirken GAB tersi bir tablo sergilediği gözlemlenmiştir. 2006 yılında 69.914.704 \$ olan ihracat rakamı 2011 savaş dönemine kadar 190.331.623 \$ ulaştığı tespit edilmiştir. Savaş sonrası dönemde GAB en fazla ihracatı 2015 yılında 539.532.739 \$ ile rekor bir düzeyle yaptığı istatistiksel olarak tespit edilmiştir. 2018 yılında ise yapılan ihracat 549.994.634 \$ olarak gözlemlenmiştir. Türkiye’nin ihracatı düşerken GAB ihracatının artmasının en önemli nedenleri, sınıra yakın olmasından dolayı sağladığı lojistik avantajı ve savaş sonrası temel ihtiyaç ürünlerine olan talebin artması ve GAB artan bu talebi karşılayabilecek altyapıya sahip olmasıdır.

Kaynakça

- Akal Mustafa, (2008), “Ortadoğu Sınır Ülkeleriyle Dış Ticaret Yoğunlaşması ve Yapısal Değişim”, s.271-296, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (2).
- Basu ve Das, (2011), ‘Exports Structure and Economic Performance in Developing Countries: Evidence from Nonparametric Methodology.’ UNCTAD: New York ve Geneva.
- Başıhoş S., Özpınar E., Taşöz A.(2015), ‘Suriye’de İç Savaş ve Türkiye ile Suriye Arasındaki Ticaretin Niteliği, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı DTM, Suriye Arap Cumhuriyeti Ülke Profili, Aralık 2008
- Genç M.,Gheasi M., Nijkamp P., Poot J.,(2011), ‘ *The impact of immigration on international trade: a meta-analysis*’, Norface Migration, Discussion Paper: 20
- Peri G, Requena F.,(2009), ‘*The trade creation effect of immigrants: evidence from the remarkable case of Spain*’, National Bureau of Economic Research, Cambridge,

İnternet Erişimleri;

- Dünya Bankası, <https://data.worldbank.org>, E.T 02.02.2019
- DTM, www.dtm.gov.tr, E.T:10.02.2019^[1]_[SEP]
- TÜİK, www.tuik.gov.tr^[1]_[SEP], E.T.09.02.2019
- ITC Trademap <https://www.trademap.org/Index.aspx?AspxAutoDetectCookieSupport=1>, E.T. 10.02.2019
- https://www.tepav.org.tr/upload/files/15305181213.TEPAV_Suriye_Sermayeli_Sirketler_Bulteni_Mayis_2018.pdf E.T.,02.02.2019